

Юрій Назаренко,

студент 1 курсу, спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Національного університету біоресурсів і природокористування України

Основні форми реалізації норм права*

Різноманітність суспільних відносин та правових норм визначається різноманітністю форм їх реалізації. Загалом види реалізації норм права можна класифікувати за різними підставами, а саме:

- 1) за характером правових зв'язків між суб'єктами права (загальний вид правових відносин; конкретний вид правових відносин);
- 2) за суб'єктним складом (індивідуальний; колективний);
- 3) за зовнішнім проявом (активний; пасивний);
- 4) за методом впливу (добровільний; примусовий);
- 5) за правовим положенням суб'єктів (цивільно-правовий; адміністративно-правовий);
- 6) за методами здійснення права (владну (примусову); невіддільну (добровільну)).

Розрізняють також види правореалізації: суб'єктивного права; об'єктивного права.

Оскільки норма права – це єдність гіпотези, диспозиції і санкції, то природно її зміст передбачає два рівні (чи способи) реалізації: реалізацію диспозиції в правомірній поведінці (нормальна реалізація); реалізацію санкції через примусове нав'язування державною владою поведінки правопорушнику (право забезпечувальна реалізація).

За суб'єктним складом розрізняють індивідуальну і колективну форми правореалізації (наприклад, право нації на самовизначення). Адже деякі правові вимоги не можна провести в життя інакше, як поєднуючись одне з одним, виступаючи колективним суб'єктом права.

За характером дій суб'єктів, ступеня їх активності і спрямованості виділяють виконання, дотримання, використання і застосування правових норм. Перші три виступають формами безпосередньої правореалізації, право реалізується в поведінці учасників правовідносин. Застосування, навпаки, здійснюється лише за участю спеціально уповноважених органів держави.

Таким чином, розрізняють три основні форми реалізації права: використання, виконання та дотримання. Так використання — це форма реалізації уповноважуваних норм, змістом якої є активна поведінка суб'єктів, що вчиняється за їх власним бажанням. (Наприклад: реалізація права на освіту, договір дарування, заява про звільнення з роботи, права власності); виконання — це форма реалізації зобов'язуваних норм, змістом

* Наукова керівниця – асистентка кафедри теорії та історії держави і права Людмила Протосавицька

якої є вчинення дій, що вимагаються юридичними приписами, тобто виконання покладених обов'язків. (Наприклад: виконання батьками обов'язків по утриманню неповнолітніх, сплата податків, договірні зобов'язання); дотримання — це форма реалізації забороняючих норм, змістом якої є утримання суб'єкта від порушення заборон, які містяться у правових нормах. (Наприклад: не порушувати правила дорожнього руху.)

Наведемо приклади використання норм права: кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір[1, ст. 34]; Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання [1, с. 35].

Приклади виконання норм права: Кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і в розмірах, встановлених законом [1, ст.67];

Особливою формою втілення вимог правових норм у життя є застосування норм права державними компетентними органами, які зобов'язані контролювати дотримання, виконання, здійснення юридичних норм.

Можна визначити правозастосування як форму державно-владної, юридично значимої діяльності спеціально уповноважених органів, в процесі якої здійснюється індивідуально-правове регулювання відносин у вигляді винесення індивідуально-конкретизованих, обов'язкових до виконання приписів на підставі норм права.

Застосування норм права є діяльність, що здійснюється тільки відповідними державними органами чи за дорученням держави іншими організаціями[2, с. 287].

Застосуванню норм права притаманний державно-владний характер. Застосування права це один з видів державної діяльності, спрямованої на втілення правових розпоряджень у життя. Здійснюється від імені держави уповноваженими нею суб'єктами і тому є обов'язковим для всіх адресатів.

Застосування права здійснюється у певних процесуальних формах. Це сприяє зміцненню законності і правопорядку в суспільстві, забезпеченню захисту прав і свобод особистості.

Процес застосування норм права завершується виданням правозастосовчого акта.

На цій підставі виділяються дві форми застосування права: оперативно-виконавча і правоохоронна.

Оперативно-виконавче правозастосування являє собою організація виконання приписів правових норм; позитивне регулювання за допомогою індивідуальних актів правозастосування шляхом сприяння виникненню, зміні чи припиненню конкретних правовідносин на основі норм права (наказ про зарахування на роботу, рішення про призначення пенсії, свідоцтво про шлюб, рішення про будівництво житлового будинку, рішення про усиновлення тощо).

Правоохоронне правозастосування є діяльність, спрямована на охорону норм права від порушень; застосування заходів державного примусу та забезпечення виконання примусових заходів (вирок суду, рішення про притягнення до адміністративної, дисциплінарної або цивільної відповідальності) [2, с.289].

В юридичній літературі в дослідженнях різних авторів визначається різна кількість стадій процесу застосування норм права. Узагальнюючи ці точки зору, можна виділити 4 стадії правозастосування.

Так Перша стадія є встановлення та аналіз фактичних обставин справи чи ситуації, що потребує врегулювання. На цій стадії застосування правових норм необхідно установити, які події відбулися і чи мають вони юридичне значення. Метою на цій стадії є встановлення об'єктивної істини, і по суті ця стадія являє собою процесуальну діяльність, що знаходить вираження у зборі, перевірці й оцінці відповідних доказів у справі та їх джерел [3, с. 31].

Друга стадія застосування норм права зводиться до вибору певної норми права, що має врегулювати цю справу, і встановлення автентичності тексту норми права (юридична кваліфікація). На цій стадії встановлюється, на підставі якої норми права повинна розглядатися справа. Юридична (правова) кваліфікація — це встановлення тотожності ознак конкретних обставин справи тим ознакам, що зафіксовані в нормі права.

Третя стадія це прийняття рішення по справі. Ця стадія передбачає, по-перше, оцінку зібраних доказів, встановлення на їх основі дійсної картини того, що відбулось насправді, кінцева юридична кваліфікація ситуації або спору, визначення юридичних приписів; по-друге, видання акта застосування права, в якому закріплено результат вирішення юридичної справи, певні юридичні наслідки для конкретних осіб. Прийняте рішення знаходить своє відображення в акті застосування права.

Акт правозастосування — це індивідуальний правовий акт компетентних органів, виданий на основі юридичних фактів та норм права, який визначає права, обов'язки або міру юридичної відповідальності для конкретних осіб по конкретній юридичній справі.

Відмінність акта правозастосування від нормативного акта в тому, що акт правозастосування суворо індивідуалізований, адресований конкретним особам, а нормативні акти мають загальний характер. Їм властива функція індивідуального регулювання, звернена до конкретного суб'єкта або суб'єктів. Нормативні акти розраховані на багаторазове використання, а правозастосовчі — одноразової чинності. На відміну від нормативно-правових актів, акти правозастосування, виступаючи юридичними фактами, безпосередньо тягнуть за собою юридичні наслідки.

Остання заключна стадія правозастосування — це доведення змісту прийнятого рішення до відома зацікавлених державних органів, посадових

осіб, інших осіб та настання фактичних обставин, завдяки чому норма права впроваджується в життя [3, с. 31].

Отже, ознаками застосування норм права є: одна із опосередкованих форм реалізації норми права; здійснюється в чітко визначених законом процесуальних формах; має державно-владний характер (рішення приймається на основі одностороннього волевиявлення компетентного органу; правові приписи обов'язкові для виконання; в необхідних випадках забезпечуються примусом); неформальність рішення у кожному випадку; винесення індивідуально-правового рішення (правозастосовного акту). Прикладами застосування норм права є розділ майна подружжя; зарахування до навчального закладу; зайняття нової посади тощо.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР
2. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права: Елементарний курс. Видання друге. Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. 432 с.
3. Легка О.В. Реалізація норм права: теоретико правові аспекти // *Право і суспільство*. 2012. №1.

* Наукова керівниця – доцентка кафедри цивільного та господарського права Юлія Канарик

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

Рада аспірантів юридичного факультету

Студентська організація юридичного факультету

Студентський науковий гурток
«Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

09 травня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

Матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»

П.78

Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 09 травня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 215 с.

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**